

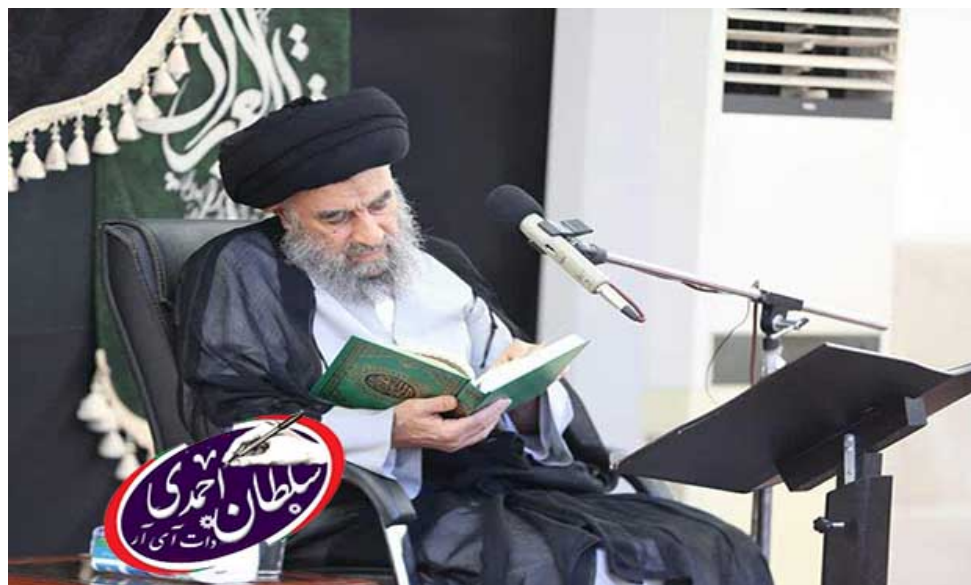
چهار مسئولیت انسان نسبت به جامعه در بیان آیت الله مدرسی

آیت الله العظمی مدرسی در ششمین جلسه تفسیر و تدبر در سوره انسان با اشاره به آیه ۸ این سوره به بررسی ابعاد مسئولیت اجتماعی مردم نسبت به جامعه پرداختند و چهار مسئولیت مردم نسبت به جامعه را بیان کردند و همچنین در بحث مشورت، توصیه هایی به زوج های جوان و والدین نمودند. که مشروح بیانات معظم له در ادامه می آید.

بسم رب المهدي (عج)

به گزارش پایگاه اینترنتی دست نوشته های معارفی امیرمحسن سلطان احمدی ([سلطان احمدی دات آی آر](#))؛ ششمین جلسه تفسیر و تدبر در قرآن مرجع عالیقدر تقلید و مفسر تفسیر من هدی القرآن (هدایت) حضرت آیت الله العظمی «سید محمد تقی مدرسی دام ظلّه»، با مداد امروز یکشنبه ۲۲ اردیبهشت ماه ۱۳۹۸ برابر با ششم ماه مبارک رمضان در دفتر تهران معظم له با محوریت تفسیر آیه ۸ سوره انسان برگزار شد.

فقیه قرآنی آیت الله العظمی مدرسی در این جلسه به تفسیر آیه ۸ سوره انسان که خداوند می فرماید: «يُطْعِمُونَ الطَّامَّ عَالِي حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا / به پاس دوستی خدا طعام خود را به فقیر و یتیم و اسیر دادند»، پرداختند و چهار مسئولیت اجتماعی مردم نسبت به جامعه را تشریح کردند.

مشروح بیانات معظم له به شرح زیر است:

کامل بودن دین خداوند و بی نقص بودن آن

دین خداوند سبحان و تعالی همانند همه مخلوقاتش کامل است و هیچ نقصی در آن دیده نمی شود. این دین مقدس اسلام از عقاید گرفته تا اخلاق و احکام و آداب، تمام ابعاد زندگی بشر را تأمین می کند. جهان بینی، روش تفکر، زدودن آلودگی های نفسی، مسائل اجتماعی، برنامه های سیاسی و اقتصادی و تمام ابعاد زندگی بشر در این دین مقدس اسلام آمده است.

شاید بتوانیم بگوییم ۶۰ درصد از حداقل دین اسلام مربوط به مسائل جامعه است؛ از جمله مسائل اجتماعی که اسلام آن را در بر گرفته، شاید به طور قاطع بتوانیم بگوییم که شاید حدود ۶۰ درصد از حداقل دین اسلام مربوط به جامعه و درباره مسئولیت اجتماعی ما نسبت به دیگران بحث شده است، که این را خلاصه کردند پیامبر(ص) در کلمه ای و فرمودند: «كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ عَلَى مَسْئُولٍ عَن رَعِيَّتِهِ» (هر کدام از شما مسئول هستید و درباره افرادی که به سخن شما گوش می دهند بازخواست خواهید شد. / بحارالانوار، ج ۷۲، ص ۳۸؛ ارشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۸۴؛ جامع الاخبار، ص ۱۱۹؛ مجموعه ورام، ج ۱، ص ۶؛ منیه المرید، ص ۳۸۱).

چهار مسئولیت کلی انسان نسبت به جامعه

امشب به مناسبت این آیه، من بعضی از ابعاد مسئولیت های انسان نسبت به جامعه را خلاصه عرض می کنم. به مناسبت بحثی که در این

آیات نسبت به طعام و اطعام و توجه به محرومین جامعه از جمله مسکین و یتیم و اسیر شده چهار مسئولیت کلی انسان نسبت به جامعه را بیان خواهم کرد. شاید هم مسئولیت های انسان به جامعه بیش از این باشد و لی اینها عنوان های مهم و اصلی این مسئولیت ها است.

*تواصی اولین مسئولیت (تواصی یعنی: یکدیگر را اندرز و وصیت کردن)

قرآن در یک سوره مبارکه که از همه مختصرتر و از قصار سور قرآنی است - ما نمی گوئیم سوره کوچک چون اصلاً قرآن هیچ چیزش کوچک نیست بلکه می گوئیم سوره قصار - می فرماید: « وَالْعَصْرُ ؛ إِنَّ زُجَّانَ لَغَفِي خُسرٍ ؛ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ »؛ در اینجا خداوند می فرماید تمام بشر خُسر و خِسارت و زیان به آنها احاطه کرده است.

تواصی چیست؟

در این سوره نصر خداوند فرموده است: « وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ ؛ همدیگر را به حق و صبر تواصی کنید. حالا تواصی چیست و چه هدفی دارد؟ تواصی این است که انسان نسبت به یکدیگر مثلاً بزرگ به کوچک، فرزند به پدر، و حتی برعکس پدر به فرزند، حاکم به محکوم، محکوم به حاکم و همین طور دیگر افراد جامعه نسبت به یکدیگر تواصی دارند و تواصی از نوع تفاعل هست و تفاعل هم یعنی هر دو طرف باید انجام دهند.

ابعاد تواصی

تواصی چند بُعد دارد، یکی اینکه یکدیگر را به خیر دعوت کنید که خداوند نیز در قرآن می فرماید: « ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْءِظَةِ الْحَسَنَةِ ». (با حکمت و اندرز نیکو به راه پروردگارت دعوت کن / آیه ۱۲۵ نحل) و تعبیر دیگری هم هست ارشاد جاهل است. بُعد دیگر تواصی، امر به معروف است، و بُعد سوم آن نهی از منکر است. که نهی از منکر به مراتب مهم تر از امر به معروف است و در قرآن بیشتر وارد شده است. پس اینها جز تواصی هستند.

هدف تواصی و تاثیر کمک دیگران

حالا هدف تواصی چیست؟ هدف آن این است که انسان به طبع خودش دوست

دارد آدم خوبی باشد، حتی اگر بد هم باشد ادعا می کند که آدم خوبی هست و دلش می خواهد آدم خوبی باشد، ولی در تصمیم و اراده و مشیت خوب بودن کم می آورد، در برابر هوای نفس و فشارهای جامعه و مسائل مختلف کم می آورد و نمی توان خوب باشد!

حالا اگر رفیق این فرد یا پدر و مادرش یا هر کسی دیگر وی را توصیه و امر به معروف کند، این اراده ضعیف این فرد تقویت شده و این کمبود جبران می شود و او می تواند آدم خوبی باشد.

به طور مثال فرض کنید، الان اذان صبح و وقت نماز صبح است، فردی نیمه کاره بیدار شده اما هنوز حس بلند شدن برای نماز را ندارد و شیطان و هوای نفس هم نمی گذارند این فرد بلند شود؛ حالا پدرش می آید به او می گوید برای نماز بیدار شو و با این گفته اش به او کمک می کند تا او بلند شود و او نیز با کمک پدرش بر شیطان و هوای نفس غلبه می کند و بلند می شود. پس اینجا پدر نقش آن کمبود اراده را برای این فرد جبران کرد.

حالا شاید در این امر نمودن به معروف کسی بدش بیاید، اینجا مهم نیست، مهم این است که خدا خوشش می آید و خودش دستور به امر به معروف داده است. اما در این امر به معروف کردن باید دقت کرد، یک موقع فرد در عصبانیت است، در چنین شرایطی نباید با او صحبت کرد و او را به امر به معروف دعوت کرد، بلکه با به شرایط زمانی توجه نمود و در گفتن نیز از بهترین کلمات خوب استفاده کرد.

اکثرا این حکایت را به یاد دارید که حضرت امام حسن(ع) و امام حسین(ع) در مسجد بودند، دیدند یک پیرمرد ریش سفیدی اشتباه وضو گرفت، و آن دو بزرگوار هم کودک بودند و با احترام و تکریم از این پیرمرد به او گفتند ما وضو می گیریم و شما ببینید وضوی کدام یک از ما صحیح است، و بدین ترتیب آن پیرمرد متوجه اشتباهش شد.

توصیه به کار نیک مهمترین هدف توامی

پس توصیه مسئله مهمی و از اهداف توامی است، که با توصیه آن کمبود جبران می شود و روح عمل در فرد ایجاد می شود. عمل را روح انجام می دهد و بدن ابزار است، و اینجا توامی کمک می کند تا روح برای عمل نیک آماده شود.

پس ما باید همدیگر را کمک کنیم که روح هم را تقویت شود، یک روز من به رفیقم می گویم برویم نماز و روز بعد که من اراده رفتن به

نماز را نداشتیم، دوستم به من می گوید برویم نماز و اینگونه یکدیگر را کمک و تقویت می کنیم.

و یک نکته اینکه اینجور نیست که حتما باید یک طلبه و معمم حرف خیر به ما بگوید، بلکه هر کس هر حرف خیری در ذهنش هست، می تواند آن را به دیگری بگوید؛ این مسئله اولین مسئولیت در برابر دیگران است.

مهمترین شکوه اهل جهنم / تا زنده اید کار خیر انجام دهید

مهمترین شکوه اهل جهنم از کلمه «سوف یعنی آینده» است. یعنی اینکه آنها در دنیا با مواجهه شدن با کار نیک و خوب می گفتند حالا باشد بعداً آن را انجام می دهیم باشد برای آینده و این قدر بعداً بعداً گفتند و انجام ندادند تا اینکه حضرت عزرائیل تشریف آوردند و عمرشان در این دنیا تمام شد.

حالا که عمرشان تمام شده پشیمان هستند و از خدا درخواست تاخیر در مرگ دارند که بتوانند عملی صالح انجام دهند، در قرآن هم خداوند می فرماید: «فَيَقُولَ رَبِّي لَوْ لَآ أَخَّرْتُكَ إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَمَّا مَدَدُ قَدِّقٍ وَأَكُنْ مِنْ الصَّالِحِينَ». (بگوید؛ پروردگارا، چرا اجل مرا اندکی تأخیر نینداختی تا صدقه و احسان بسیار کنم و از نکوکاران شوم؟! / آیه ۱۰ سوره منافقون)

پس بدانید و آگاه و زرنگ باشید، که تا در این دنیا نفس دارید، قدرت دارید، بکوشید و کار خیر انجام دهید، که گاهاً مرگ فرا می رسد و طبق صریح قرآن شخص می گوید یک مقدار به من مهلت بدهید، اما خدا می گوید تمام شد و اجل شما فرا رسید.

*دوم: مشاور (با هم مشورت کردن، تبادل نظر)

مسئولیت دیگر مسئله مشاور است که خداوند می فرماید: «وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيِّنَاتٍ هُمْ». (کارشان را به مشورت یکدیگر انجام می دهند آیه ۳۸ سوره شوری) و در آیه ای دیگر نیز می فرماید: «وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَىٰ اللَّهِ». (و در کارها با آنان مشورت نما، و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن آیه ۱۵۹ آل عمران)

خداوند به هر کسی یک مقدار عقل داده اما این عقل های ما به دلیلی محدود است و هر کس از یک زوایه ای مسائل را می بیند و از تمام

زوايه نمى تواند مسائل را ببيند. پس بايد هر كس عقلش را به وسيله عقل ديگرى تكميل كند.

پيامبر اكرم (ص) در حديثى فرمودند: «**أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ جَمَعَ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ**» (الأمالى للصدوق : ۷۳/۴۱)؛ عاقلترين افراد بشر كسانى هستند كه عقل ديگران را با عقل خودشان تكميل مى كند. اين موضوع بايد در جامعه باب شود.

اما بعضى ها بحث هاى نسيبت به عدم مشورت با خانم ها دارند و به روايتى هم اشاره مى كنند، در صورتى كه روايت تاويل دارد كه به زن كار نداشته باشيد و با زن مشورت نكن و شاربو هن و خاوروهن

اين يك جاى محدود است و در آيات قرآن ديددم در دو جا كه خداوند مشورت را نسبت به زن و شوهر امر كرده يكى در لقاء و ديگرى در مسئله ديگرى است

پيشهاد به زوج هاى جوان جهت همفكرى با هم

به زوج هاى جوان پيشهاد مى كنم كه از روز اول تمام مسائل زندگى را با هم بحث و شور كنيد. زن هم عقل دارد، او از يك زاويه مى بيند و مرد هم از زاويه اى ديگر مى بيند. نه اينكه فقط در بحث لقاء با هم مشورت كنند، بلكه در ديگر امور زندگى خود با هم مشورت و بحث و صحبت كنيد و با هم قاطى باشيد، نه اينكه هر كدام براى خودش موضع گيرى كند و بگويد حرف من! كه آخر اين منيت منتهى به طلاق مى شود.

بعضى از كشورها در طلاق غوغا دارد مى كند و علت آن هم اين است كه زوجين به هم نزديك نيستند، شايد از نظر فزيكى و جسمى يك زوج به هم نزديك شده اما از نظر روحى و فكرى آنها به هم نزديك نشده اند كه همين امر باعث طلاق مى شود.

توصيه به والدين جهت استفاده از نظر فرزندان

پدر و مادرهاى عزيز كه سنتان مثل بنده زياد شده است، ما نيز بايد از اولاد خود كه بزرگ شده اند، استفاده كنيم. بدانيد كه اول انسان از پدرش، بعد برادرش، بعد از اولادش مطالب قابل بهره و استفاده اى را دريافت مى كند. حالا كه اولاد شما بزرگ شدند، با آنها بحث و مشورت كنيد، بدانيد آنها يك نسل ديگرى هستند و نبايد شما بزرگ شدن آنها را نبينيد و فكر كنيد همچنان آنها بچه هستند.

ثمره مشورت کردن

پس باید با هم مشورت کنید و وقتی مشورت کردید، عقل رشد می کند و عاطفه و احساسات را کنار می گذارد و باعث پیشرفت ما می شود.

*سوم: تعاون و همکاری

مسئله سوم در مسئولیت انسان نسبت به جامع، بحث تعاون و همکاری است.

گفتیم که توأسی برای قوت اراده است، بعد تشاور برای قوت عقل است و اکنون تعاون که برای قوت عمل است.

کارهای دنیا اینجور نیست که هر کس برای خودش هر کاری کرد او پیشرفت می کند. در صورتی که هر چه در جامعه همکاری بیشتر و روح تعاون بیشتر باشد، آن جامعه پیشرفت بیشتری دارد. و خداوند نیز می فرماید: « وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ». (و باید با یکدیگر در نیکوکاری و تقوا کمک کنید نه بر گناه و ستمکاری. آیه ۲ سوره مائده)

لزوم تقویت هیئت های حسینی و سازمان های اجتماعی

یک نکته ای می خواهم بگویم و قصد انتقاد هم ندارم، بلکه می خواهم آن را تکمیل کنم. چیزی که در کشور ما هست هیئت های حسینی است که این هیئت ها خیلی هم مفید هستند؛ اما بنده عرض این است و کتابی هم در این زمینه نوشتم که هیئت های حسینی باید مثل خود امام حسین(ع) و نهضت امام فرا گیر باشند، هیئت حسینی باید در مسائل کسب و کار، اجتماعی، سیاسی، اخلاقی با هم همکاری کنید و یک تجمع الهی زیرپرچم امام حسین(ع) باشد، و به غیر از هیئت ها ما باید هر چه می توانیم سازمان های اجتماعی را تقویت کنیم.

و این سومین مسئولیت ما است و این از آیات قرآن است که تعاون امر خداست، که امر خدا نیز دلالت بر وجوب و الزام می کند.

*چهارم: احسان کردن به دیگران

اما چهارمین مسئولیت ما احسان است که خداوند نیز می فرماید: « إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ ». (خداوند به شما فرمان می دهد تا برای پدید آمدن جامعه ای صالح، با مردم به

عدل و داد رفتار کنید و به آنان نیکی کنید) / آیه ۹۰ سوره نحل)

احسان یعنی کمبود های جامعه باید تامین شود، اگر همه این سه بعد باشد توامی، مشاور و تعاون ولی احسان نباشد، این جامعه ما یک جنبه منفی دارد و محروم است. مسئولیت ما نسبت به دیگران از نظر مسائل اقتصادی این یک مسئله حاشیه ای نیست و در متن دین است « **إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ** »، یعنی خداوند امر به دادن حق دیگران کرد و احسان به معنی بیشتر دادن است. پس اگر جایی محرومی هست باید محرومیت زدایی کرد.

فلسفه اطعام دادن و تاکید قرآن بر آن

حالا در بین احسان ها مسئله اطعام است. در قرآن بر مسئله اطعام تاکید زیادی شده است. تا حدی که در بحث کفارات، اطعام را کفاره قرار داده اند. می بینیم اگر کسی نتوانست روزه بگیرد، خدا فرموده اطعام دهد، یا در کفارات، یا کفارات قسم فرمودند اطعام دهید.

فلسفه اطعام این است که حق بشر بر دیگران اولش این است که کسی گرسنه نباشد، و این حق بشر بر دیگران است. پیامبر اکرم اسلام حضرت محمد(ص) فرمودند: «**لِكُلِّ كَبِدٍ حَرَاءٍ أَجْرٌ**» (بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۳۷۰) (هر کبد و جگری که از تشنگی سوخته و کسی به او برسد اجر دارد.

و بعدش حضرت فرمودند: خدا یک فرد کافری را بهشتی کرد، چون به سگی آب داده بود، و در ادامه می فرماید: ولی یک زن را به دوزخ انداخت، چون گربه ای را حبس کرد، نه به آن چیزی داد که بخورد و نه اینکه او را آزاد گذاشت تا خودش برود و چیزی بخورد. پس حق بشر بر دیگری اطعام است و اطعام یک مسئله مهم است که در آیات قرآن بر آن تاکید شده است.

نکند سیر بخوابید و همسایه شما گرسنه باشد

نکند کسی بخوابد و کسی گرسنه باشد. این حکایت معروف است که عالمی که به شاگردش پیام فرستاد و گفت: تو از عدالت افتادی! آن شاگرد هم گفت چرا؟ و استادش گفت: چون تو همسایه ای داری و او گرسنه است و تو راحت خوابیده ای! آن شاگرد هم گفت: من اصلاً خبر نداشتم، و استادش گفت: اگر خبر داشتی که کافر می مردی!

دو مسئله را اینجا عرض کنم: اول وقتی که خدا چیزی را بیان می کند

و الگویی به ما می دهد که می بینیم در این سوره خداوند می فرماید اهل بهشت کسانی هستند که « **إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا** »، (به یقین ابرار و نیکان از جامی می نوشند که با عطر خوشی آمیخته است/ آیه ۵ سوره انسان) و بعد می فرماید: « **وَيُطِعمُونَ الطَّعَامَ عَلَايَ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا** »، (و به پاس دوستی خدا فقیر و یتیم و اسیر را خوراک می دادند / آیه ۸ سوره انسان) این الگویی برای ما است و ما باید این الگو را دنبال کنیم و در این راه کوشا باشیم. **دوم** اینکه در مسئله اطعام ما باید افراد محروم را پیدا کنیم. مسکین که واضح و مشخص است چه کسی هست. ولی اینجا یتیم و اسیر را هم خدا آورده است.

نیاز مالی و عاطفی دو نیاز یتیم از جامعه

اما یتیم دو مشکل دارد که مشکل اول او بحث مالی است و مشکل دوم یتیم بحث عاطفی است و ما باید مواظب باشیم و نگذاریم آه یتیم ما را بگیرد.

سنگ تمام گذاشتن عراقی ها در یتیم نوازی

من شکر خدا را می کنم که در عراق ما که به دلیل جنگ ها ۵ میلیون یتیم داریم، واقعا مردم عراق و دیگران خیلی به این جهت توجه دارند و یتیم نوازی را جزء زندگی می دانند.

کمک کردن به اسیر

ما خیال می کنیم فلانی کافر است پس به جهنم که او چه نیازی دارد، پس چون کافر است به من ربطی ندارد! اصلا به من چه این اسیر کافر است، مسلمان نیست که من مسئولیتی داشته باشم. بدانید که این طور نیست.

آقا امیرالمومنین(ع) بعد از ضربت خوردن فرمودند از بقیه شیر من به ابن ملجم هم بدهید، چون او اسیر بود. همچنین یک روز حضرت امیرالمومنین(ع) در کوفه دیدند یک پسر مردی گدایی می کنند، فرمودند: این کیست؟ گفتند کافر است! حضرت فرمود: تا دیروز جوان بود از او کار کشیدید و حالا پیر شده رهایش کردید؛ بروید از بیت و المال به او کمک کنید.

لزوم عمل کردن به دعاها

در دعای ماه مبارک رمضان می خوانیم: « اللّٰهُمَّ اَغْنِ كُلَّ فَقِيرٍ اللّٰهُمَّ اَشْبِعْ كُلَّ جَائِعٍ اللّٰهُمَّ اكْسُ كُلَّ عُرْيَانٍ اللّٰهُمَّ اقْضِ دَيْنَ كُلِّ مَدِينٍ ».

(خدایا هر فقیر را بی نیاز گردان خدایا هر گرسنه را سیر گردان خدایا هر برهنه را لباس پوشان خدایا دین هر مدیونی را ادا فرما/ از ادعیه مشترک ماه رمضان بعد از هر نماز) اولاً بدانید که دعا فقط خواندن و حرف زدن نیست، بلکه دعا این است که هم آن را بخوانیم و هم اینکه به آن عمل کنیم.

حالا در این آیه که به اسیر اشاره شده این اسیر کجا بوده که در خانه حضرت آمده است؟ در این باره باید گفت که آن زمان وقتی جنگ رخ می داد و مسلمانان از دشمن اسیر میگرفتند، آن اسیر را بین مردم تقسیم می کردند و آن اسیر در خانه آنها بود. حتی در روایات داریم که مسلمانان اول غذا را به اسیر می دادند، بعد خودشان می خوردند. حالا این اسیر در خانه آقا امیرالمومنین(ع) آمده است.

در این زمینه روایات متعددی است که من یک روایتی که از غالب مفسرین نقل شده را بیان می کنم.

روزی آقا امام حسن(ع) و امام حسین(ع) کسالتی پیدا کردند و مسلمانان آمدن عیادت آنها و متاثر شدند و به آقا امیرالمومنین(ع) عرض کردند که برای شفای آنها نذری کنید و پیامبر(ص) هم تشریف آوردند و همین دستور را دادند.

بعد آقا امیرالمومنین(ع) و حضرت زهرا(س) و امام حسن(ع) و امام حسین(ع) فرمودند: نذر می کنیم که سه روز روزه بگیریم، فضا هم که کنیز آنها بود وی هم گفت من نیز نذر می کنم سه روز روزه بگیرم.

حالا بعد از شفای امام حسن(ع) و امام حسین(ع) خواستند روزه بگیرند که حضرت زهرا(س) به آقا امیرالمومنین(ع) فرمودند: ما چیزی در خانه نداریم که روزه بگیریم.

و رفتند از همسایه خود چیزی قرض بگیرند و آن همسایه هم چیزی داد و آنها غذایی درست کردند و بوی طعام به بیرون رفت و مسکینی آمد و آنها همه غذا را به او دادند. شب دوم شد این دفعه یتیم آمد و همین تکرار شد و شب سوم هم همین تکرار شد اسیر آمد و این سه شب فقط با آب افطار کردند در صورتی که این قدر گرسنه بودند که این طعام را دوست می داشتند. بعد از افطار شب آخر که شب چهارم شد، حضرت امیرالمومنین(ع) دست حسنین را گرفتند، ولی می لرزیدند و

آنها را خدمت پیامبر(ص) آوردند و حضرت نگاهی له آنها کردند و این
سوره قرآن نازل شد.

امیدوارم ما هم در این راه باشیم و از ائمه معصومین(ع) الگو
بگیریم.

پدیدآورنده:

به قلم: **امیرمحسن سلطان احمدی**

www.soltanahmadi.ir